

Povijest i kultura Čeha u Republici Hrvatskoj

Kučera, Veronika

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:307042>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository -
Polytechnic of Međimurje Undergraduate and
Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Veronika Kučera, 0313026185

Povijest i kultura Čeha u Republici Hrvatskoj

Završni rad

Čakovec, rujan 2024.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Veronika Kučera, 0313026185

Povijest i kultura Čeha u Republici Hrvatskoj

**History and culture of the Czechs in the Republic of
Croatia**

Završni rad

Mentor:

mr. sc. Vladimir Kalšan

Čakovec, rujan 2024.

Predgovor

Kroz visokoškolsko obrazovanje stekla sam nova znanja i vještine, ali najviše od svega, naučila sam u svemu vidjeti vrijednost i mogućnost rasta. Tako sam u ovom završnom radu spojila to znanje sa svojom ljubavi prema svojoj češkoj nacionalnosti. Vjerujem da većina Hrvata ne zna puno toga o Česima u Hrvatskoj te sam iz tog razloga odlučila pisati o tome i pobliže opisati našu povijest i običaje koje negujemo. Željela sam ukazati i na važnost promicanja i istraživanja različitih kultura kako bi se povećala kulturna raznolikost Hrvatske.

Zahvaljujem se svom mentoru mr. sc. Vladimiru Kalšanu što mi je svojim predavanjima i razgovorom prenio interesantna razmišljanja i znanja o različitim kulturama. Posebno sam zahvalna na pomoći, savjetima i razumijevanju koje mi je pružio tijekom izrade ovog rada, kao i tijekom studiranja.

Zahvalna sam svojim prijateljima i kolegicama koje su me podupirale i vjerovala u mene. Najviše od svega, zahvalna sam svojoj obitelji na neizmornoj podršci, motivaciji i ljubavi koju su mi pružali tokom cijelog studiranja. Zahvaljujući njima napisala sam ovaj rad do kraja i završila još jedno važno poglavlje u životu. Hvala vam od srca, jer bez Vas ne bih bila tu gdje jesam.

Posvetila bih ovaj rad svim pripadnicima nacionalnih manjina, s porukom da vole to što su drugačiji i da ne dopuste da izumru njihovi običaji i tradicije.

Veronika Kučera

Sažetak

Ovaj rad istražuje povijest i kulturu Čeha u Hrvatskoj, s fokusom na očuvanje kulturnog identiteta češke manjine usprkos brojnim preprekama. Kroz povijesni tijek doseljavanja, organizaciju vlastite zajednice, osnivanje i razvoj čeških škola te tradicije i običaja, rad prikazuje osvrt na život i doprinos Čeha u Hrvatskoj Republici. Česi su počeli migrirati u Hrvatsku u 18. stoljeću, točnije prije više od 150 godina, u vrijeme tadašnje Vojne krajine. Prvi doseljenici su bili nacionalno miješane nacionalnosti češko-njemačkog podrijetla te su se uglavnom bavili obradom zemlje. Veća platežna moć kasnijih doseljenika omogućila im je kupnju zemljišta, bolji život i naseljavanje u većem broju. Češke besede tada, ali i dan danas, imaju važnu ulogu u očuvanju češkog identiteta i kulture. Iako su bile organizirane na različitim dijelovima Hrvatske, bile su centar kulturnog i društvenog života. Organizirale su razne događaje i manifestacije kojima su negovali svoje običaje i tradiciju. Ključnu ulogu u očuvanju češkog identiteta imale su i češke škole koje su opstale unatoč brojnim izazovima, kao što su malen broj osoba koje bi pohađale češku školu i protivljenje državnih vlasti osnivanju čeških škola na području Hrvatske. Škole su im omogućile školovanje na materinjem jeziku. Rad detaljno opisuje običaje po godišnjim dobima, proslave i specijalitete češke tradicionalne kuhinje. Tradicionalni običaji, posebice za Uskrs i Božić te pripreme specifičnih jela u tim prilikama, pravi su primjer češke kulturne baštine. Te tradicije i običaji prenose se sa generacije na generaciju i osiguravaju očuvanje identiteta. Istraživanje naglašava potrebu za kontinuiranim ulaganjem snaga u edukacije i promocije češke kulture radi očuvanja kulturne baštine. Češka manjima u Hrvatskoj uspjela je zadržati svoj identitet kroz povijest zbog dobre organizacije zajednica, obrazovnim ustanovama i duge povijesti prenošenja tradicija. Iako je češka zajednica bila podložena suvremenim izazovima, ona nastavlja negovati svoje kulturne vrijednosti, čime pridonosi bogatoj kulturnoj raznolikosti Hrvatske. Ovaj rad ističe važnost neprestanog istraživanja i promidžbe manjinskih kultura igrajući značajnu ulogu u održavanju različitih kultura i jačanju suradnje između više naroda.

Ključne riječi: povijest, češka manjina, kultura, obrazovanje, tradicija, običaji, gastronomija

Abstract

This thesis explores the history and culture of the Czechs in Croatia, with a focus on preserving the cultural identity of the Czech minority against numerous obstacles. Through the historical course of immigration, the organization of their own community, the establishment and development of Czech schools, as well as traditions and customs, the work presents an overview of the life and contribution of Czechs in the Republic of Croatia. Czechs started moving to Croatia in the 18th century, more precisely more than 150 years ago, at the time of the then Military Krajina. The first settlers were ethnically mixed nationalities of Czech-German origin and were mainly engaged in cultivating the land. The higher paying power of the later settlers enabled them to buy land, lead a better life and settle in larger numbers. Czech society, then and still today, play an important role in preserving Czech identity and culture. Although they were organized in different parts of Croatia, they were the center of cultural and social life. They organized various events and manifestations that nurtured their customs and traditions. Czech schools played a key role in preserving the Czech identity and survived despite numerous challenges, such as the small number of people who would attend a Czech school and the opposition of the state government to the establishment of Czech schools on the territory of Croatia. Schools provided them education in their mother language. The work describes in detail customs by season, celebrations and specialties of traditional Czech cuisine. Traditional customs, especially for Easter and Christmas and the preparation of specific dishes on these occasions, are a true example of the Czech cultural heritage. These traditions and customs are passed down from generation to generation and ensure the preservation of identity. The research emphasizes the need for continued investment in education and promotion of Czech culture to preserve cultural heritage. The Czech minority in Croatia has managed to maintain its identity throughout history due to the good organization of communities, educational institutions and a long history of passing on traditions. Although the Czech community is subject to contemporary challenges, it continues to nurture its cultural values, thereby contributing to the rich cultural diversity of Croatia. This paper highlights the importance of continuous research and promotion of minority cultures, playing a significant role in maintaining different cultures and strengthening cooperation between different peoples.

Key words: *history, Czech minority, culture, education, tradition, customs, cuisine*

Popis korištenih kratica

ČHD Češko-hrvatsko društvo

ČSFR Češka i Slovačka Federativna Republika

HČD Hrvatsko-češko društvo

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJEST DOSELJAVANJA ČEHA NA HRVATSKE PROSTORE	2
3. ORGANIZACIJA ČEŠKE ZAJEDNICE.....	3
4. GOSPODARSKA I KULTURNA AKTIVNOST	4
4.1. Razvoj obrazovanja	4
4.2. Kulturna aktivnost češke zajednice	6
5. OSNIVANJE HRVATSKO-ČEŠKOG DRUŠTVA	10
5.1. Podružnica u Daruvaru	14
5.2. Podružnica u Omišu.....	15
6. MANIFESTACIJE I TRADICIJE ČEHA U HRVATSKOJ	17
6.1. Dožínky – žetvene svečanosti.....	17
6.2. Tradicije i običaji po mjesecima	22
6.2.1. Tradicije i običaji u proljeće	22
6.2.2. Tradicije i običaji ljeti.....	23
6.2.3. Tradicije i običaji na jesen.....	25
6.2.4. Tradicije i običaji zimi	25
6.3. Specijaliteti tradicijske češke kuhinje.....	28
6.3.1. Novogodišnji specijaliteti.....	29
6.3.2. Češki knedli	30
6.3.3. Uskršnji specijaliteti	31
6.3.4. Jela povodom proštenja	31
6.3.5. Božićni specijaliteti.....	31
7. ISTRAŽIVAČKI DIO	33
7.1. Metodologija istraživanja	33
7.2. Rezultati istraživanja	33
7.3. Ograničenja.....	34
8. ZAKLJUČAK	35
Izjava o autorstvu	36
Literatura	37
Popis ilustracija	38
Popis slika	39
Prilozi	40

1. UVOD

U ovom završnom radu opisat će se povijesni slijed doseljavanja Čeha u Hrvatsku i njihovo prilagođavanje. Nakon samog doseljenja počeli su se baviti poljoprivredom. Svim naporima pokušavali su opstati. Tako su se usredotočili na svoj kulturni i zabavni život. Počeli su obilježavati i slaviti svoje tradicije i običaje koji su im pomogli osjećati se kao kod kuće. Uspjeli su osmisliti i organizirati manifestaciju kojoj je cilj okupljanje i slavljenje češke manjine u Hrvatskoj.

Cilj ovoga rada je predstaviti način prilagođavanja Čeha u Hrvatskoj kroz osnivanje različitih društava i udruga, škola, organiziranjem manifestacija te njegovanjem svojih tradicija i običaja. U sklopu istraživanja provedeni su dubinski intervjui na uzorku koji se sastoji od osoba češke nacionalnosti. Pomoću ispitivanja uzorka utvrdit će se kako Česi u Hrvatskoj njeguju svoj identitet i postoje li neke predrasude.

Rad se sastoji od sedam dijelova. Nakon uvoda, bit će prikazane faze doseljavanja Čeha koje je trajalo oko sto pedeset godina. Kako su se organizirali i prilagodili bit će opisano u trećem naslovu rada. Česima je bilo od velike važnosti da opstanu u novoj zemlji. Zato su krenuli u organiziranje čeških škola u Hrvatskoj. Borba za češke škole, osnivanje kazališta i čeških novina bit će opisano u naslovu četiri. U petom dijelu biti će predstavljeno osnivanje i rad Hrvatsko-češkog društva u Hrvatskoj te osnivanje njegovih podružnica u Daruvaru i Omišu. U šestom dijelu predstaviti će se najveća manifestacija Čeha u Hrvatskoj, a to su žetvene svečanosti – Dožínky. Biti će opisano kako je nastala ideja za organiziranjem takve manifestacije, kako su izgledale prije, a kako danas, te koliko često se organiziraju. Kako su Česima običaji i tradicije od velike važnosti, u šestom dijelu će biti predstavljeni neki od njih. Navest će se i opisati običaji i tradicije po godišnjim dobima te specijaliteti češke kuhinje. Završni dio ovoga rada sastoji se istraživačkog dijela koje je provedeno s ciljem saznanja kako Česi njeguju svoje običaje i tradicije te postoje li neke predrasude u vezi njihove nacionalnosti.

2. POVIJEST DOSELJAVANJA ČEHA NA HRVATSKE PROSTORE

Kako navodi Matušek (1994), selidba Čeha u Hrvatsku trajala je oko sto pedeset godina. Intenzitet selidbe se kroz vrijeme mijenjao, te se ne može točno odrediti trajanje seobnih valova. Na te promjene najveći su utjecaj imali potreba za bavljenjem poljoprivredom, razni povijesni događaji i političke promjene. Prvi i najbrojniji doseljenici iz Češke su ustvari bili nacionalno mješovite obitelji češko-njemačkog podrijetla. Kada su došli u Hrvatsku, naseljene obitelji nisu imali svoju imovinu ni zemljište koje bi mogli obrađivati. Bavljenje poljoprivredom je bilo ključno kako bi mogli preživjeti i prehraniti svoju obitelj. Zbog velikog broja doseljenika, Vojna krajina je prvim doseljenicima dodijelila zemlju za obrađivanje. Kasniji doseljenici bili su jače platežne moći i bili su u mogućnosti kupiti si zemljište. Bilo je trenutaka kada si je više obitelji zajedno kupile zemljište i međusobno ga podijelile. Selidba Čeha u Hrvatsku može se približno podijeliti u 7 etapa (Matušek, 1994):

1. Doba manufakture (18. stoljeće),
2. Vojna krajina (1792-1873),
3. Civilna Hrvatska – pokrajina (1800-1873),
4. Poslije poništenja Vojne krajine (1873-1914),
5. Gradske kolonije (1850-1941),
6. Bosna i Hercegovina (1878-1914) i
7. Sekundarna kolonizacija (1880-1941).

3. ORGANIZACIJA ČEŠKE ZAJEDNICE

Nakon doseljenja Čeha, Hrvatska je mijenjala nazive i bila dio raznih novonastalih država. 1918. godine Jugoslovenske zemlje stvorile su zajedničku državu Slovenaca, Hrvata i Srba. Te iste godine država mijenja naziv u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca. 1929. godine država je promijenila ime u Kraljevina Jugoslavija. U to vrijeme promjena, češki doseljenici našli su se u nepovoljnoj situaciji. Nove državne granice dijelile su ih od zemlje iz koje su došli i od ljudi s kojima su bili povezani. U Hrvatskoj su živjeli zajedno sa novoosnovanom slovačkom manjinom. Za razliku od slovačke manjine, Česi nisu imali osnovanu nikakvu organizaciju koja bi zastupala njihove interese. Tada se 1918. godine pojavila potreba za osnivanjem takve organizacije kojoj će biti prvobitni cilj spojiti rastrkane doseljenike i ojačati njihovo nacionalnu svijest. Najveći interes se pojavio u Zagrebu i Beogradu, odnosno u mjestima gdje se nalazilo najviše češki orijentiranih stanovnika i gdje su oni bili ravnopravni sa Hrvatima. Slijedila je dvojba između toga, treba li se takva organizacija voditi iz jednog središta (Beograda) i zastupati sve češke i slovačke udruge ili će se uzeti u obzir postojeći povijesni teritoriji u cjelini i različite razvoje češke i slovačke manjine. Sljedeće pitanje bilo je vezano uz zastupanje. Treba li češku (i slovačku) manjinu zastupati politička stranka ili tu ulogu treba imati udruženje kulturnih udruga u kojoj politika ne bi trebala imati glavnu ulogu. Ako bi se prihvatila prva opcija, tada bi dotad postojeća Slovačka narodna stranka trebala proširiti svoju aktivnost i na češku manjinu u Hrvatskoj ili osnovati novu samostalnu stranku. Slovaci su bili u nedoumici. Nisu znali kako postupiti. U proljeće 1919. su se konačno odlučili za češko-slovačko jedinstvo i ulazak svih slovačkih udruga u jedinstvenu češko-slovačku udruhu. No ništa u vezi toga nije poduzeto. Pod utjecajem Čehoslovačkog lista, prvih poslijeratnih čeških novina, sve više Čeha zauzimalo se za osnivanje političke stranke. Takvo mišljenje nametao im je Vojta Režný koji je imao glavnu riječ u novinama. Na kraju su postigli dogovor da će se svugdje, gdje žive Česi, početi osnivati "čehoslovačke" udruge. Može se reći da je 1919. godina bila glavni putokaz kod osnivanja prvih čeških poslijeratnih udruga (Matušek, 1994).

4. GOSPODARSKA I KULTURNA AKTIVNOST

Česi su znali da se, ako žele opstati i ugodno živjeti u Hrvatskoj, moraju aktivirati. Najvažnije im je bilo osnovati škole u kojima će se njihova djeca moći obrazovati i učiti gradivo na materinjem jeziku. Borba za postizanje toga nije bila laka. Usprkos svemu, nikada nisu odustali. Osim škola, pobrinuli su se i za svoj život: zabavu i kulturu. Počeli su se baviti kazalištem i kazalištem lutaka. U razvoju i napretku pomogli su im ljudi iz Češke koji su dobrovoljno dolazili i prenosili im svoja znanja o toj umjetnosti. Nisu odustajali ni od stvaranja češkog tjednika. Bilo je mnogo neuspjeha, ali to ih nije zaustavilo (Matušek, 1994).

4.1. Razvoj obrazovanja

Matušek (1994) napominje da je svim češkima udrugama bilo jasno da češka manjina neće opstati ako ne bude imala svoje škole. 1912. godine postojale su češke škole u Srbiji, ali u Hrvatskoj, gdje je bilo više čeških doseljenika, nisu. Manjak nacionalnog i školskog obrazovanja dovodio je do brzog nestajanje češke manjine. Na temelju tih činjenica, podnesen je zahtjev državnom uredu da se država SHS pobrine za uzdržavanje osnovnih škola za djecu Čeha – jugoslavenskih državljana. Također, pojavio se i interes za manjinskim školama u statutu Saveza gdje je bilo naglašeno uspostavljanje čehoslovačkih škola i jezičnih tečajeva. Taj zahtjev bio je preciziran u memorandumu jugoslavenske i čehoslovačke vlade. Još neki zahtjevi koji su bili precizirani su (Matušek, 1994):

- proglasiti Zakon o sjedinjenju škola, kako bi se moglo svu djecu odgajati sa svijesti nacionalizma;
- podučavati češkom i slovačkom jeziku svugdje gdje to zakon omogućava,
- osigurati češkim i slovačkim učiteljima jednaka prava, plaće i privilegije koje imaju jugoslavenski učitelji.

Memorandumom se zahtijevalo i da čehoslovačka vlada, djeci koja su u državi SHS pohađali češku i slovačku manjinsku nastavu, prizna sve položene ispite kod upisa u škole u Čehoslovačku, da se to prizna kod zapošljavanje u privatnim i državnim službama, kod zapošljavanja u Čehoslovačkoj te da manjinske škole postanu javne škole. Na skupštini Saveza 1924. godine konstatiralo se su se počele osnivati češke škole za koje će se morati brinuti udruge. Ali tada se ustanovilo da se osnivanje manjinskih škola ne odvija dovoljno brzo kako su to manjinski osnivači zamišljali. Tada su se počela osnivati posebna tijela u udrugama i u Savezu koja su se bavila tim problemom (Matušek, 1994).

Matušek (1994) spominje da je uz daruvarsku Besedu nastao takav školski odbor 1923. godine koji je bio najaktivniji te je s vremenom dobio naziv „Matica školska“. Održan je sastanak zastupnika čeških udruga i predsjednika Saveza 1925. godine gdje se, nakon privučene pažnje susjednih naselja, zahtijevalo proširenje djelovanja Matice školske na širu okolinu. Nakon toga, Daruvarska Beseda dobila je zadatak raspisati plan zadataka za razvoj manjinskog školstva. To bi bio temelj za osnivanje zasebnog školskog odjela pri Savezu. Nakon 10. travnja 1926. Matica školska djelovala je u Daruvaru kao radni odbor Čehoslovačkog saveza. Matica školska imala je velike planove po pitanju školstva, ali nije bilo novaca. Sredstva iz Čehoslovačke su bila mala a od jugoslavenskih ureda se nije mogla očekivati nikakva financijska potpora. Tada je počelo prikupljanje novaca za češke škole. Za tu potrebu osnovani su sindikati Matice u udrugama koji su imali samo jedan zadatak: prikupljati financijska sredstva. Odaziv je bio jako slab ili bi se moglo reći da je to bio tek početak. Kasnije se prikupljanje pokazalo uspješnim i prikupilo se više od 100.000,00 dinara. Tada su se počeli osnivati sindikati Matice školske i u okolnim naseljima. Neki od njih su: Bjelovar, Daruvar, Kaptol, Nova Gradiška i Lipovljani. Unatoč poteškoćama, daruvarska Matica školska dosegla je velike ciljeve. Na primjer otvorila je dječji vrtić u Daruvaru krajem 1926. godine, opremila je privatne škole u Daruvaru te brinula o stalnim lokalnim odjelima i osnovala nove paralelne odjele u Prekopakri i u Brestovcu.

Nakon podjele države na banovine i promjene naziva države u Jugoslaviju 1929., sjedište Matice školske preseljeno je u Zagreb. Na svim sastancima Matice bilo je prisutan zamjenik Čehoslovačkog generalnog konzultanta. Na taj je način čehoslovačko vijeće pratilo potrebe češkog školovanja u Hrvatskoj i gospodarenje financijskim sredstvima koje im daje čehoslovačka vlast. Promjena sjedišta imala je pozitivne posljedice po pitanju razvoja njihove djelatnosti. Naime, tada se djelatnost Matice proširila na cijelu Hrvatsku, a najviše u Savskoj Banovini. I dalje se zalagala za osnivanje novih čeških škola te je za tu potrebu razradila plan osnivanja po naseljima. No taj plan nije bilo moguće ostvariti jer su naišli na mnoge prepreke. Neke od prepreka su protivljenje državne vlasti osnivanju škola, nezainteresiranost roditelja, ali i manjak djece koja bi pohađala nastavu na češkom jeziku. Unatoč tome, osnovane su škole u Uljaniku, Dežanovcu i Končanici. Matica je bila zadužena i osigurati učitelje. Za te su se potrebe slali kandidati na učiteljski tečaj u Prag. Pojavili su se problemi kad su na mjesto učitelja dolazile osobe koje su bili Česi samo po imenu, a nisu dobro znali češki jezik, pravopis ni povijest. Od 1929. godine poboljšala se situacija sa učiteljima te su se počeli održavati i tečajevi za češke učitelje u Pakracu. Tečaj je trajao 10 dana a obuhvaćao je: metodiku čehoslovačkog govorenja (naglasci i izgovor), literaturu i čitanje, češku povijest. Održana su i predavanja o

zadruzi, o čehoslovačkim granama u Jugoslaviji i o kulturnom zadatku učiteljstva. Nakon položenog tečaja, slijedio je putovanje u Čehoslovačku. Obrazovanje učitelja se odvijalo i na načine da ih se slalo na jednogodišnji studij u Prag gdje bi stekli stručno obrazovanje. Za takve studente bilo je osigurano 4 ili više stipendija. Kako bi se očuvala nacionalna svijest kod djece, Matica je počela organizirati putovanja u Čehoslovačku. Najveće takvo putovanje bilo je organizirano 1938. godina u svrhu X. jubilejnog skupa u Pragu. Tada je doputovalo preko 300 djece (Matušek, 1994).

Prema Matušeku (1994), još jedna prepreka u obrazovanju bilo je osigurati knjige za češke škole u Jugoslaviji. Kako se nisu uspjeli izdati češki udžbenici, u nastavi su se koristile knjige koje su dobivene iz Čehoslovačke. Naravno, knjiga nije bilo dovoljno za sve pa su koristili udžbenici od više autora koji nisu bili prilagođeni stupnju znanja koje su djeca imala. Tada je Matica konstatirala i odlučila da barem čitanke trebaju biti jedinstvene. Glavni donatori knjiga bili su udruga Komenský u Pragu i Središnja udruga učiteljskog sindikata u zemlji Moravskoj. Primopredaja svih knjiga odvijala se u Daruvaru odakle su se dijelile drugim školama. Tada se u Daruvaru počela organizirati učiteljska knjižnica. Škole su uspjele opstati unatoč svim preprekama.

4.2. Kulturna aktivnost češke zajednice

Češki doseljenici voljeli su svoj kulturni i zabavni život u Hrvatskoj provoditi uz glazbu i kazalište. Neki su u kazalištu vidjeli zabavu i druženje, dok su drugi vidjeli mogućnost obrazovanja i kulturnog osvještavanja. S vremenom je kazalište postalo stalni dio društvenog života, a ujedno i izvor prihoda potrebnih za financiranje privatnih škola i drugih društvenih aktivnosti. U većim gradovima, kao što su Osijek i Zagreb, nalazili su se izuzetno daroviti kazališni glumci i operni pjevači iz Češke na koje su se gradski Česi mogli osloniti. Ključnu ulogu su imali čehoslovački učitelji iz Praga koji su se usudili upustiti u kazališne vode. Kasnije su im se u kazalištu pridružili učitelji i najdarovitiji pojedinci u selu. Domaća publika voljela je gledati melodrame, zabavne igre, operete i farsu. Prema tim zahtjevima se oblikovao program kazališne grupe. Problem je bio u tome što se malo tko usudio pisati kazališne igre na češkom jeziku. Predstave su se počele izvoditi uz osnivanju udruga, ili ubrzo nakon njihova osnivanja. Bilo je i situacija gdje je češka udruga nastala iz kazališne skupine. U Češkoj besedi Zagreb očuvan je podatak da je 14. travnja 1875. godine organizirana zabava s kazališnom predstavom. Česi u Ljudevit Selu su prvi koji su se počeli dobrovoljno baviti kazališnim aktivnostima, i to davne 1890. godine od kada neprestano djeluju do danas. Godinu dana nakon izvedene su prve

kazališne predstave u Velikim Zdencima i u Pavlovcu, ali nema podataka o nikakvoj dobrovoljnoj udruzi koja se time trajno bavila. Kazalište je doživjelo novu razinu narodnog osvještavanja kada je kazalište iz Daruvara nastupalo u Končanici 1899. godine. Najveća prepreka u bavljenju kazališnim aktivnostima bio je manjak mjesta na kojim bi se izvodile kazališne predstave. Predstave su se odvijale u gostionicama, većim crkvama, štalama i šupama. Tesari bi bili zaduženi za postavljanje pozornice, dok su seoski soboslikari oslikavali pozadinu. Kasnije su tu ulogu imali učitelji. Glumci su se sami šminkali i sami šivali svoje kostime, režiser je mogao biti svatko tko je volio kazalište. Zlatno doba kazališta u Hrvatskoj započinje godine 1918. Kazalište, koje se nalazilo u blizini češke škole, bilo je zaduženo za pomoć u njezinu financiranju. Češka kazališta su se počela odvijati osnivanjem čeških škola i dolaskom učitelja iz Čehoslovačke. Isto tako, nastaje i kazalište lutaka. Na prvoj godišnjoj skupštini Saveza Čeha 1924. godine u Novom Sadu, Daruvar je pokrenuo temu o kazališnoj kulturi. Daruvar je te godine osnovao dramski klub koji je brinuo o kulturnom životu udruge. Neki od aktivnijih članova bili su Josef Bezdiček, František Brouček i Franta Burian. Oni su proširili kazališnu aktivnost u Daruvarski Brestovac, Doljane, Gornji Daruvar i u Končanicu. Nakon višegodišnjeg pregovaranja i pokušaja organiziranja zajedničke kazališne udruge, 30. rujna 1930. godine osnovan je Kazališni odbor Čehoslovačkog saveza sa sjedištem u Zagrebu. Odabrani odbor omogućio je bogatu i dobru organizaciju aktivnosti, koja se između ostalog iskazivala organiziranjem različitih kazališnih radionica. U kazališni odbor se odmah prijavilo 17 kazališnih skupina. Među njima su Češka beseda Daruvar i Češka beseda Zagreb koji su se tada iskazali najiskusnijima. Kazališni odbor je bio u dobrom i stalnom kontaktu s Hrvatskim narodnim kazalištem od kojeg su posuđivali kostime, perike i ostali potrebni materijal. Kazališne predstave odvijale su se i između dva svjetska rata (Matušek, 1994).

Uz kazalište, u češkim udrugama pojavio se i interes za kazalištem lutaka koje u Češkoj ima dugogodišnju tradiciju i važnu odgojnu funkciju. Isto tako, saznalo se da je kazalište lutaka imalo odgojnu funkciju i u češkim udrugama u Hrvatskoj i Jugoslaviji: odgojna funkcija u dječjim vrtićima i prvim razredima osnovne škole. Kazalište lutaka moglo je pomoći u promociji štednje, higijenskim navikama, buđenju interesa za češke riječi, narodnom osviještenju i ponosu. Priprema lutkarskih scena omogućila je mjesnim gospodarstvenicima i umjetnicima da se iskažu u oslikavanju pozornice i izradi lutaka. Prednost kazališta lutaka je bila u tome što se moglo lako prenijeti ili posuditi susjednim udrugama i školama. Predstave su se počele odvijati nedugo nakon kazališta, a najčešće su se prikazivale u školama te šupama i štalama. Lutkarstvom su se bavili domaći stanovnici i djeca, koja nisu bila u mogućnosti sudjelovati u kazališnim predstavama. Te osobe su postale najvećim promotorima te zabave.

Nije bilo moguće popratiti i evidentirati točan broj kazališta lutaka, jer su si ih udruge međusobno posuđivale, dorađivale i uređivale. 1935. godine organiziran je lutkarski tečaj i izložba u Daruvaru. Na tečaju je sudjelovalo 40 lutkara iz Hrvatske i Srbije. Uz Savez Čeha, osnovan je lutkarski odjel čije je vođenje povjereno učitelju Milošu Krejčáreku. Vodio je aktivnost lutkarskih kazališta, radio je na osnivanju knjižnice lutkarskih predstava i davao je savjete lutkarima (Matušek, 1994).

Česi su htjeli u novoj domovini pokrenuti svoj tjednik. Tako je prije 1. svjetskog rata u Zagrebu izlazio tjednik *Český list*. Njegova svrha je bila ojačati međusobne odnose doseljenika i starosjedioca i usmjerenost na razvoj trgovine i industrije. Nakon konflikta s uredništvom, *Český list* mijenja naziv u *Nový český list*. Tada je redakcija odlučila pratiti politička zbivanja u Hrvatskoj i na Balkanu, donositi i objavljivati informacije iz kulturnog, političkog i gospodarskog života. Taj tjednik nije uspio opstati. Nakon njega mnogi su pokušavali izdavati tjednike no niti jedan nije donosio informacije koje bi bile zanimljive zajednici. Godine 1922. počelo se razmišljati o Daruvaru kao središtu češke manjine. Te iste godine izašao je tjednik *Jugoslávští Čechoslováci* koji je trebao biti nepolitički časopis koji bi sadržavao zanimljivosti za češku manjinu. Taj časopis je uspio opstati. U tom časopisu se 1928. godine pojavio dio pod nazivom *Dětský koutek*. Nakon što je *Dětský koutek* počeo izlaziti kao zasebni časopis 1932/33. godine, postao je prvi dječji časopis u Hrvatskoj. Redaktor Jaroslav Dittrich se odlučio pokrenuti kulturno gospodarski časopis pod nazivom *Daruvarčan* koji, kao i mnogi ostali, nije opstao (Matušek, 1994).

Broj čeških tiskara, izdavaštava, redaktora i knjižara počeo je rasti od 18. stoljeća. Razlog tome je bio povećanje interesa i popularizacija čeških knjiga i češke kulture. Češke knjižare tada nisu imale šanse za širenje ni opstanak pa su ubrzo zatvorene. To je bio glavni razlog zašto se nitko nije usudio preuzeti tiskanje čeških časopisa. Kako niti jedan češki časopis nije imao svoju tiskaru, izdavaatelji su se počeli zalagati za osnivanje izdavačkog društva. Tako bi mogli dobiti čvrste temelje za daljnji razvoj izdavačke aktivnosti. Inicijator osnivanja izdavačkog društva bio je Dragutina Pavlů. Postupak osnivanja prekinuo je rat. Drugi pokušaj osnivanja odvio se 1919. godine koji je završio neuspješno. U Daruvaru je kupljena manja ručna tiskara kada je časopis *Jugoslávští Čechoslováci* dobio podršku Savez. Nadareni pojedinci koji su se bavili pisanjem morali su tražiti izdavačku pomoć u Čehoslovačkoj ili izdavati pod vlastitim nakladništvom. Izdavačkom aktivnosti nastavile su se baviti češka društva, a najčešće u većim gradovima. Izdavaštvom se najviše bavila Češka beseda Zagreb koja je već 1884. godine izdala brošuru o radu Besede. Daruvarska beseda je nedugo nakon njih počela svake godine izdavati Godišnje podatke uz godišnju skupštinu. Oni su izlazili kao zasebno izdanje. Najuspješnije u

izdavaštvu je bilo nakladništvo časopisa *Český list* koji je 1913. godine izdao i kalendar *Jihoslovan*, prvi češki kalendar u Hrvatskoj (Matušek, 1994).

5. OSNIVANJE HRVATSKO-ČEŠKOG DRUŠTVA

Godine 1991., stvaranjem samostalne Republike Hrvatske, počela su se stvarati brojna društva, prijateljstva, nepolitičke i nevladine organizacije kojima je bio cilj okupljati građane i stvoriti prijateljske odnose s određenim državama. Tada se pojavila inicijativa za osnivanje društva za promicanje i unapređivanje veza Hrvatske s Češkom i Slovačkom. Tadašnja Češka i Slovačka Federativna Republika (ČSFR) priznala je samostalnost Hrvatske dan nakon zemalja koje su dio Europske zajednice 16. siječnja 1992. godine. Trinaestorici građana stalo je do dobrih hrvatsko-češko-slovačkih odnosa i prijateljstva te su se već 30. siječnja 1992. godine okupili kako bi utemeljili nevladinu i nestranačku udrugu. U veljači su formirali inicijativni odbor kojemu se pridružilo još deset osoba. Većina inicijatora bila je u nekakvoj povezanosti s Češkom ili Slovačkom, kao što su studenti, profesori bohemistike ili su bili dio češke ili slovačke manjine. Na prvom sastanku inicijativnog odbora donesena odluka o osnivanju udruge pod nazivom Društvo hrvatsko-češkog i slovačkog prijateljstva. Društvo je djelovalo kao posrednik između Hrvatske i Češke i Slovačke, a po potrebi osnivale su se podružnice izvan grada Zagreba. Definiran je statut društva kao „nestranačka društvena organizacija sa svojstvom pravne osobe koja djeluje na području Republike Hrvatske. Kao ciljevi Društva navedeni su unapređivanje i poticanje suradnje između Republike Hrvatske i ČSFR na kulturnom, znanstvenom, gospodarskom, socijalno-humanitarnom, sportskom i drugim poljima“. (Lipovac i Banek 2017, str.13) To je također podrazumijevalo i pomoć širenju informacija o Hrvatskoj u ČSFR i obratno, priprema izložbi, predstava, predavanja, konferencija, objavljivanje publikacije te uspostavljanje turističkih, gospodarskih, sportskih, studijskih i drugih veza među dvjema zemljama. Bilo je potrebno izabrati predsjednika Društva. Smatralo se da to treba biti prepoznatljivo ime iz kulturnog i javnog života. Razmišljali su između dva kandidata. a jedan od njih je bio Zlatko Stahunjek, tada poznati glazbenik, profesor Glazbene akademije i nekadašnji praški student (Lipovac i Banek, 2017).

Prije odvijanja osnivačke skupštine poslana su pozivnice brojnim pojedincima i institucijama na adrese te je upućen i javni poziv putem medija. Skupština se odvijala u muzeju Mimara, a okupilo se 305 osoba od kojih je 187 ispunilo i pristupnice u društvo. Na skupštini su bili izneseni ciljevi rada Društva i potrebu njegova osnutka. Istaknute su i povijesne veze između te dvije zemlje te važnost njihove povezanosti i prijateljskih odnosa. Na skupštini je bilo prisutno i izaslanstvo Češke Republike, koja je tada bila federalna jedinica u sklopu zajedničke češko-slovačke države. Pročitano je pismo češkog premijera Petra Pitharta koji je dao na znanje da podupire osnivanje Društva i da se veseli suradnji. Društvo je dobilo plaketu

na kojoj je nalazio češki lav a plaketa je vidljiva na slici 1. Na skupštini je donesen Statut i Programske osnove rada Društva te je za predsjednika izabran, ranije naveden, Zlatko Stahunjek. Hrvatski mediji napravili su mjesta u svojim objavama i iznijeli izvješće o osnivanju Društva hrvatsko-češkog i slovačkog prijateljstva. Izvješće je objavljeno i u dnevniku Hrvatske televizije (Lipovac i Banek, 2017).

Slika 1. Plaketa dobivena od Češke i Slovačke Federativne Republike

Izvor: Lipovac, M., Banek, V. (2017). Hrvatsko-češko društvo. Prvih 25 godina. Zagreb: Hrvatsko-češko društvo. str. 18.

Društvo je 11. ožujka upisano u registar društvenih organizacija i tada počinje njegovo službeno djelovanje. Češka beseda Zagreb je Društvu ustupila svoje prostore, bez naknade, gdje su se članovi okupljali svakog utorka i petka. Svaki prvi petak održavale su sjednice Predsjedništva. Te sjednice održavaju se tako i dan danas. Društvo je odmah nakon osnivanja počelo stvarati nove kontakte. Neki od njih uspostavljeni su s Društvom prijatelja južnih Slavena u Pragu, Društvom prijatelja Hrvata i Slovaka u Osijeku te Savezom Čeha i Slovaka u Daruvaru. Razmišljalo se o osnivanju podružnica u Bjelovaru, Daruvaru, Dubrovniku i Šibeniku, ali bilo je bezuspješno zbog komunikacije i okupacije jednog dijela Hrvatske. Bili su vidljivi i početni rezultati djelovanja Društva. Jedan od njih bio je javno prikazivanje dokumentarnog filma *Staro židovsko groblje* u Pragu. Pokrenuli su i interno glasilo Društva *Susreti*, koji je u narednim godinama dobio izgled pravog časopisa. Zbog mirnog razlaza Češke i Slovačke u prosincu 1992. godine Društvo na prvoj skupštini mijenja naziv u Hrvatsko-češko društvo (u nastavku HČD). Za članove zainteresirane za odnose sa Slovačkom osnovano je zasebno društvo 1993. godine pod nazivom Društvo hrvatsko-slovačkog prijateljstva (Lipovac i Banek, 2017).

Javila se potreba za osnivanjem pandan udruge u Češkoj koja bi pomogla u promociji i ostvarivanju svojih ciljeva. Kako bi se ona mogla osnovati morao se uspostaviti kontakt s

Ligom za ljudska prava, prava djece i mladeži iz Praga čiji je tajnik bio Eduard Valášek. Zahvaljujući njemu 24. studenog 1993. godine organizirana je osnivačka skupština Češko-hrvatskog društva (u nastavku ČHD). Bilo je nazočno više od 300 ljudi. U sklopu skupštine prikazana je izložba ratnih fotografija koje je uslikao daruvarski fotograf Tony Hnojčik. Naravno, na skupštini je bilo nazočno izaslanstvo HČD-a od 20 osoba te hrvatski veleposlanik Zlatko Stahuljak. Političar Ljudomir Antić istaknuo je kako "nema većeg zadovoljstva nego biti kod čina u čijem je središtu prijateljstvo među narodima..." (Lipovac i Banek 2017, str. 25) Spomenuo je i kako su Česi bili prvi turisti u Hrvatskoj i prisjetio se Stjepana Radića koji je doveo hrvatske studente u Prag i donio znanje i iskustvo iz Češke u Hrvatsku. Osnovna zadaća ČHD-a bila je "ostvarivanje i produbljivanje suradnje između Hrvatske i Češke na nevladinoj razini, iniciranje, ostvarivanje i koordiniranje suradnje između kulturnih, znanstvenih, školskih, sportskih i gospodarskih udruženja, institucija i drugih tijela Češke i Hrvatske." (Lipovac i Banek 2017, str.27) Već sljedeće godine su na godišnju skupštinu HČD-a došli predstavnici ČHD-a. Nastavila se je bliska suradnja između ta dva društva. U ciljeve ČHD-a bilo je uvršteno i osnivanje Hrvatske knjižnice i čitaonice u Pragu kako bi se povećala promocija Hrvatske te kako bi se mogao osnovati Hrvatski informativni centar (Lipovac i Banek, 2017).

Hrvatsku je u travnju 1995. godine posjetilo oko 30 novinara, Češkog radija i Češke televizije. Obišli su južnodalmatinska turistička mjesta, ujedno i Dubrovnik. Kratko su se zadržali i u Zagrebu kako bi razgovarali s predsjednikom Matice hrvatske, Vladom Gotovcem, o političkim i kulturnim prilikama u Hrvatskoj. Obavještavali su i o događanjima za vrijeme Domovinskog rata u Hrvatskoj. Bilo je to od velike važnosti jer su Česi bili stalni turisti na Jadranu. Nije zaboravljen ni kontinentalni dio Hrvatske. Članovi ČHD-a posjetili su Slavoniju, točnije Bizovačke toplice. Nakon što ih je oduševila gostoljubivost i kulinarsko umijeće Slavonaca, odlučeno je organizirati *Dane slavonske kuhinje*. Manifestacija se održavala u Pragu u trajanju od 5 dana. Slavonske specijalitete su spravljali i posluživali slavonski kuhari i konobari. Manifestacija se pokazala uspješnom – predstavljena je Hrvatska s naglaskom na Slavoniju i turistička ponuda Bizovačkih toplica. Poslije manifestacije je porasla popularnost kulena, kobasica, šunke, ribljeg paprikaša te rakije i slavonskog vina. Nakon održanog sastanka ČHD-a, najavljena je sljedeća akcija – izložba hrvatske naivne umjetnosti. Tako se je mjesec dana prikazivala izložba *Klasici hrvatske naivne umjetnosti* u Novoměstskoj vijećnici u Pragu. Izložbu je pripremio Franjo Mrzuljak. Izložba je posebno iznenadila Evu Matyášovu, specijalistkinju češkog naivnog slikarstva. U organizaciji izložbe pomogla su hrvatska i češka gospodarstva – Podravka, Privredna banka, Kraš i Institut za turizam iz Zagreba. Događaj je pomogao u razvoju hrvatsko-češke suradnje na novim poljima. Rad ČHD-a je zamro

devedesetih godina zbog odlaska dotadašnje predsjednice Michaelae Havranove. Do obnove Društva je došlo 2016. godine kada je mjesto vođe preuzela Ivana Tichá, nekadašnja mlada članica Češke besede Zagreb i učiteljica njezine dopunske škole. HČD je dalo sav svoj trud za obnovu tog društva. Pomoć je prerasla u konkretnu suradnju na projektima koja su od zajedničkog interesa (Lipovac i Banek, 2017).

Danas HČD ima svoju internetsku stranicu na kojoj redovito obavještava javnost o svom radu i zajedničkoj suradnji s ČHD. Bavi se organiziranjem predavanja o značajnim češkim osobama, organiziranjem višednevnog putovanja u Češku i organizacijom izložbi koje putuju hrvatskim i češkim gradovima. Zadnja akcija koju je HČD organiziralo bilo je predavanje o supruzi Franje Ferdinanda, Sofiji Chotek, povodom 110. godište njihove smrti. Naime, oni su poginuli u atentatu koji se dogodio u Sarajevu 28. lipnja 1914. godine. Sofija je poticala iz ugledne češke grofovske obitelji a upoznala je Franju Ferdinanda, prestolonasljednika cara i kralja Franje Josipa, kada je bila dvorska dama nadvojvotkinje Izabele. Između Sofije i Franje (slika 2.) sklopljen je morganatski brak¹. Sofija ipak dobiva titulu vojvotkinje 1909. godine koju njezina djeca nisu mogla naslijediti. Svoj život su proveli u dvorcu Konopište u Češkoj sa svojih troje djece (Hrvatsko-češko društvo. <http://www.hcdzg.hr/default.asp?page=zan180.htm>).

Slika 2. Sofija Chotek i Franjo Ferdinand

Izvor: Hrvatsko-češko društvo. <http://www.hcdzg.hr/default.asp?page=zan180.htm> (pristup: 6.9.2024.)

---

¹ Zakonski brak između muškarca i žene različitih staleško-društvenih ljestvica gdje se žena ne uzdiže u mužev stalež, a njihova djeca ne nasljeđuju očev status niti imovinu (Hrvatska enciklopedija. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/morganatski-brak>)

5.1. Podružnica u Daruvaru

Pojavio se veliki interes za učlanjenjem u HČD odmah po njegovom osnivanju. Ali kako je sjedište udruge bilo ograničeno na Zagreb, ostali ne bi imali mogućnost prisustvovanja događanjima i sastancima Društva. Sastanak Predsjedništva održan je 5. svibnja 1992. godine. Na sastanku je utvrđeno da postoji veliki broj članova Društva koji su iz Daruvara, Bjelovara, Novske, Osijeka, Koprivnice i Šibenika. Došli su do zaključka da bi se mogli osnovati ogranci u tim mjestima čime bi decentralizirali djelovanje Društva i proširili ga izvan Zagreba. Nakon pozitivnog odgovora u Daruvaru je, u srpnju 1992. godine pokrenuta inicijativa za osnivanjem ogranka. Daruvar je tada bio središte češke manjine i imao je veliki broj budućih potencijalnih članova. Predsjedništvo HČD donijelo je odluku o osnivanju ogranka u Daruvaru 1. veljače 1994. godine. Na osnivačkoj skupštini Ogranka izabrali su Mladena Čopa za predsjednika. Kao ciljevi Ogranka navedeni su „iznalaženje mogućnosti uspostave kontakata i trajnije veze s jednim ili više mjesta u Češkoj, približne veličine Daruvara, radi ostvarivanja suradnje na kulturnom, sportskom, turističkom, znanstvenom i drugim poljima, kao i uspostavljanje i održavanje suradnje s institucijama češke manjine na području Daruvara, susjednih općina i šire regije.“ (Lipovac i Banek 2017, str. 170) Još neki od ciljeva bili su organiziranje emisija o interesantnim temama iz Češke na lokalnim radio postajama i tada Nacionalnom učilištu Daruvar, organiziranje izložbi, projekcija filmova, tečajeva češkog jezika te organiziranje boravka u Daruvaru za građane Češke. Predstavnici ogranka prisustvovali su prvoj skupštini ČHD-a u Pragu održanoj u travnju 1994. godine. Tamo su uspješno uspostavljeni kontakti s gradom Poděbrady i stolnoteniskim klubom Nova Hut iz Ostrave. Godine 1995. vodstvo preuzima predsjednik Gradskog vijeća u Daruvaru, Zdenko Satrapa (Lipovac i Banek, 2017).

Osnivanje ogranka HČD-a u Daruvaru se ipak pokazao prevelikim korakom te je njegov rad zamro krajem devedesetih godina. Razlog tome bilo je dugogodišnjeg postojanje institucije češke manjine koje tada nisu imale potporu tijela vlasti i teško su dolazile do financija za svoj rad. HČD-u je bilo važno obnoviti ogranak u Daruvaru, jer su shvatili koliko je ustvari važan Daruvar za hrvatsko-češke odnose. Bio je to plan Društva u 2002. godini, ali preduvjet ponovnom osnivanju bilo je ponovno steći članove Društva u Daruvaru. U osnivanju su pomogli daruvarski povjesničar Vjenceslav Herout, profesor povijesti Zdravko Palavra te njegova supruga, profesorica matematike, Mirela Palavra. Inicijativa je bila predstavljena 12. ožujka 2013. godine u daruvarskoj knjižnici. Na predavljanju je bio nazočan i tadašnji predsjednik HČD-a Marijan Lipovac koji je istaknuo važnost osnutka podružnice u Daruvaru te im je cilj okupiti i Daruvarčane hrvatske i drugih nacionalnosti koji bi htjeli pridonijeti

hrvatsko-češkom prijateljstvu. Kako se broj članova HČD-a u Daruvaru povećao na 16, čime se ispunio preduvjet, donesena je odluka Upravnog odbora HČD-a o osnutku podružnice u Daruvaru. Na Osnivačkoj skupštini Podružnice 24. travnja 2013. je za predsjednika izabran Zdravko Palavra. Ustanovljen je program rada jednak planu rada Ogranka od prije 20 godina. Prvo događanje koje je organizirala Podružnica bilo je predavljanje u prvim Daruvarskim novinama *Daruvarčan*. Nedugo nakon toga, održano je predavanje o Franti Burianu i Josipu Matušeku, dvojici istaknutih kulturnih i prosvjetnih djelatnika češke manjine. Jedna od najzapaženijih aktivnosti održanih u organizaciji Podružnice bilo je predavanje *O pivu uz pivo* koje je održao Mate Pejić, koji je govorilo se o „češkoj pivarskoj tradiciji i o daruvarskoj pivovari.“ (Lipovac i Banek 2017, str.172) O procesu proizvodnje piva pričao je Krešo Marić, dok je kućnu proizvodnju piva objasnio bjelovarski *homebrewer* Daniel Babić. Novi predsjednik Podružnice je od 2016. godine Vladimir Ivić. U kratkom roku, Podružnica je uspješno obnovljena i dokazala svoju važnost u razvoju hrvatsko-čeških odnosa na području Daruvara (Lipovac i Banek, 2017).

5.2. Podružnica u Omišu

Česi su usko vezani uz hrvatsku Jadransku obalu, bilo to da su bili prvi turisti ili graditelji prvih hotela, pansiona ili ljetovališta. Zbog njih je nastao pojam »češki život« kao druga riječ za plandovanje, jer su voljeli provoditi godišnji odmor uz more i sunce. Jedno od njihovih omiljenih ljetovališta je i dalmatinski gradić Omiš, poznat po Festivalu dalmatinskih klapa. Omišku obalu ljeti posjećuje oko 15 000 čeških turista. Postoji i nebeska veza između Češke i Omiša – zaštitnik grada Omiša je češki svetac sveti Ivan Nepomuk čiji se blagdan obilježava 16. svibnja, kada je i Dan Grada Omiša. Tako grad ima sklopljeno partnerstvo sa gradovima Nepomuk i Havířov. Kaže se i da su Češke turistkinje upoznale svoje partnere u Omišu te sada u tim gradovima živi oko 20 hrvatsko-čeških obitelji (Lipovac i Banek, 2017).

Podružnica HČD u Omišu osnovana je 2007. godine kako bi pridonijela unapređenju hrvatsko-češkog partnerstva, stvarajući ugodno ozračje za češke turiste. Predsjednik Podružnice je Tonći Stanić. On radi u Hrvatskoj pošti, po struci je ugostitelj te svake godine pruža smještaj stotinama čeških i drugih turista u svom kampu i kući stojeći im danonoćno na raspolaganju. Osnutak te Podružnice bio je važan za HČD, jer tada Podružnica u Daruvaru nije djelovala. Rad Društva se tada koncentrirao na rad u Zgrebu i Omišu te se ujedno i prvi put pokrilo područje južne Hrvatske. Predsjednik Stanić, koji je potaknuo osnivanje Podružnice, samo je nastavio promicanje prijateljstva te dvije države. Naime, on je i godinama prije stekao mnogo prijatelja

i poznanika koji mu se vraćaju svake godine. On je zaslužan za suradnju s češkim gradom Havířov te suradnju policije Omiš i Karvine te Ostrave i Splita. Ne smije se zaboraviti i sklapanje suradnje vatrogasaca iz Solina s vatrogascima iz grada Frydeka Místeka. Suradnja sa češkom policijom započela je dolaskom kapetana češke policije Zdeněka Juroša na ljetovanje u Ruskamen kod Omiša. Nažalost, Juroš je tragično preminuo tijekom ronjenja u Istri. Njemu u čast se svake godine u gradu Třinecu organizira memorijalni međunarodni malonogometni turnir na kojem svake godine učestvuju i omiški policajci (Lipovac i Banek, 2017).

Stanić je za svoj uloženi trud i rad dobio Nagradu Grada Havířova 2010. godine i tri priznanja za pomoć u razvoju vatrogastva na omiškom području i sklapanja suradnje s češkim vatrogascima. Zaslužen je dobio i brončanu medalju s diplomom od vatrogasne zajednice Splitsko-dalmatinske županije i zahvalnicu Dobrovoljnog vatrogasnog društva Havířov. Stanić je sudjelovao i u obnovi stare austro-ugarske utvrde na otoku Žirju. S te utvrde se branio Šibenik za vrijeme Domovinskog rata topovima koji su proizvedeni u Škodi u Plzenju. Stanić je dobio i Plaketu Grada Omiša 2012. godine. Zahvaljujući Tonćiju Staniću, mladi Omišanin Ante Imerija ostvario je svoj san i postao hokejaš u Češkoj (Lipovac i Banek, 2017).

6. MANIFESTACIJE I TRADICIJE ČEHA U HRVATSKOJ

Veliku zaslugu u očuvanju tradicija i običaja u Hrvatskoj imaju Češke besede. Svojim djelovanjem prenose tradicije na druge ljude te, ono najbitnije, na svoju djecu. Time je zagantirano da ti običaji neće izumrijeti. Najveća manifestacija Čeha u Hrvatskoj su žetvene svečanosti – Dožínky. Česima je obrađivanje zemlje bila garancija da će imati hrane za sljedeću godinu. Dožinke su slavlje kojim se slavi baš to, rodna godina i dobra žetva. Česi organiziraju manifestaciju od 1925. godine pa sve do danas. Ukupno se održalo 66. žetvenih svečanosti (Kozak Marinković, 2013; Herout i Ambroš, 2021).

6.1. Dožínky – žetvene svečanosti

Kulturni život pripadnika češke manjine moguće je promatrati nakon osnivanja kulturnih udruga, odnosno beseda. Prva beseda osnovana je u Zagrebu 1874. godine, nakon koje slijede besede u Donjem Daruvaru i Prekopakri. U radu takvih udruga pomagali su ljudi iz Češke koji su se trebali pobrinuti za kulturni život pripadnika češke i slovačke nacionalne manjine u inozemstvu kako bi spriječili denacionalizaciju i asimilaciju. Rezultat toga bilo je osnivanje još beseda, čeških škola te izdavanje vlastitih novina. Zahvaljujući baš tim ljudima, Daruvar je postao središte Čeha na području Požeške i Bjelovarsko-Bilogorske županije. Put prema zajedničkom kulturnom zanimanju svih Čeha nije bio jednostavan. Česi iz različitih gradova bili su različite vjeroispovijesti, imali su drugačije običaje koje su slavili svatko na drugi dan (Herout i Ambroš, 2021).

Tako su članovi daruvarske češke besede počeli razmišljati kako trajno objediniti sve Čehe u okolici. Jedna od ideja bila je zajedničko slavljenje završetka berbe grožđa. Nažalost, ta ideja nije opstala, jer se završetak berbe i prije slavio u Daruvaru, a i većina Čeha nije se bavila vinarstvom. Sljedeća ideja bila je slavljenje završetka žetve. Rad na polju i žetva bile su od velike važnosti za sve Čehe i cijelu zajednicu. Poznato je da su se svi radovali uspješnoj žetvi na kraju godine koja je garantirala da neće biti gladi do sljedećeg usjeva. Kada nije bila dobra žetva, to je značilo glad za obitelj, ali i za domaće životinje. Od gladi su umirali i djeca i životinje. Česi su do tada slavili dobru žetvu pletenjem pšeničnog vijenca kojeg su objesili na ulaz u kuću. Naziv »Dožínky« za kraj žetve objavljen je u tadašnjim češkim novinama Jugoslavenski Čehoslovaci. Sumnjalo se da je to izmislio jedan od trojice članova kazališnog kruga, koji su na kraju preuzeli odgovornost organizirati prve žetvene svečanosti – Dožínky. O Dožínkama se tada pisalo samo u tjedniku Jugoslavenski Čehoslovaci, gdje su to opisali kao

posao, gdje se sije, ore i kopa kako bi se iz zemlje dobio kruh za sve te kako se tome ne bi netko radovao. Također, spomenuto je da svaki narod ima svoje tradicije i da je bitno održavati ih i prenositi na nove generacije. Napisano je i da je tradicija ono što spašava narod od izumiranja, da Česi te tradicije nisu imali i da trpe od denacionalizacije. Na tome se temelji manifestacija – sprečavanju denacionalizacije (Herout i Ambroš, 2021).

Prve žetvene svečanosti trebale su se održati 1924. godine. Počelo se razmišljati o tome kako bi to trebalo izgledati. Razmišljalo se je o narodnim nošnjama koje bi trebale biti izvorne, jer *niti jedna nošnja nije lijepa ako nije izvorna*. Također, razmišljalo se da bi se Dožinke trebale usmjeriti na kazališne izvedbe čija je sezona bila početkom rujna. Svako naselje pripremiло bi jedna alegorijska kola koja će prikazati neku radnju ili razmišljanje. Hercegovac je trebao pripremiti alegorijska kola koja će prikazati dolazak Čeha. Trebala se održati povorka koja bi išla od Končanice do Daruvara gdje bi se održala dožinkova scena poslije koje bi bila zabava uz ples. Navečer bi se održalo kazalište pod zvijezdama. U sklopu žetvenih svečanosti trebala se održati izložba voća, plodova i cvijeća za koju bi najbolji izlagači dobili diplomu. Planirane Dožinke u Daruvaru 1924. godine se ipak nisu održale. Razlozi tome bili su vremenske nepogode, slaba žetva, nedostatak novca, problem s nošnjama te nezainteresiranost okolnih naselja. Te godine počela je organizacija žetvenih svečanosti za 1925. godinu. Tada su se posavjetovali i s organizatorima kulturnih slavlja iz Češke, kako bi se sljedeće godine održalo slavlje u velikom stilu (Herout i Ambroš, 2021).

Prve Dožinke održale su se 9. kolovoza 1925. godine u termalnom parku u Daruvaru. U programu su, osim domaćina, sudjelovala i okolna naselja Donji Daruvar, Lipovac, Končanica, Hercegovac, Prekopakra i Veliki Zdenci. Povorka je krenula u 14 sati. Na čelu povorke bili su konjanici, nakon kojih je slijedila povorka alegorijskih kola na kojima su se pretežno nalazile žene i mladež u nošnjama. Povorci se u određeno vrijeme pridružila vojna muzika i muzika iz Velikih Zdenaca te se uputila prema mjestu održavanja proslave. U 15 sati započeo je program s dožinkovom scenom u koju su bili uključeni svi sudionici. Cijela proslava ličila je na nekakvu vrstu kazališta, u kojem je jedna osoba pripovijedala djeci o tome kakva je žetva bila ove godine a kako je to izgledalo prije. Nakon toga su uslijedile recitacije pjesmica, pjevanje, muzika i ples. U plesnom djelu su cure iz Lipovca otplesale plesove: *Pšenička*, slovački ples *Jeteliček*, Hanácky ples *Coufavá* i moravski ples *Anička*. Cure iz Daruvara izvele su 3 naučena plesa u narodnim nošnjama. Poslije njih nastupala su djeca iz Končanice koja su otplesala točku pod nazivom *Šátečkové tance*, a sastojala se od četiri plesa. U programu su još plesali mladeži iz Gornjeg Daruvara, Donjeg Daruvara, Pakraca i Prekopakre. Popodnevni program je završio zajedničkim plesom svih beseda. Večer se nastavila uz muziku i ples do kasno u noć. Pjevalo

se, plesalo, jelo, pilo i igrale tombole. Ničega nije nedostajalo. Kako su to bile prve Dožinke, organizirali su i vatromet. Poslije tih prvih žetvenih svečanosti nitko nije očekivao da će se očuvati tradicija njihovog održavanja i da će postati najvećom kulturnom akcijom Čeha u Hrvatskoj (Herout i Ambroš, 2021).

Sljedeće žetvene svečanosti održane su 1927. i 1928. godine. Nakon toga uslijedilo je ratno razdoblje i Dožinke se nisu održavale sve do 1935. godine, kada su se održale u Končanici. Tada se odlučilo da će se svake Dožinke od tada sastojati od dva dijela: povorke i dožinkove scene ili programa. U Končanici su u povorci sudjelovali seoski jahači na konjima, biciklisti, alegorijska kola, djevojke i dječaci u nošnjama, seoska kola, gospodarski strojevi i oprema. Bila je to bogata povorka nakon koje je održan program. Od te 1935. godine pa sve do 1995. godine održala su se 44. slavlja u čast kraja žetve. Od 1995. godine Dožinke se održavaju svake dvije godine. Iznimke su kada se slave obljetnice održavanja Dožinki, tada se može desiti da se slavlje organizira dvije godine za redom. U tablici 1 vidljive su godine i mjesta u kojima su se održavale Dožinke od 1995. godine pa do danas (Herout i Ambroš, 2021).

Tablica 1. Godine i mjesta održavanja žetvenih svečanosti u Hrvatskoj od 1995. do danas

Godina	Mjesto
1995.	Daruvar
1997.	Končanica
1999.	Hercegovac
2000.	Daruvar
2002.	Daruvar
2004.	Končanica
2006.	Veliki i Mali Zdenci
2008.	Daruvar
2010.	Daruvar
2012.	Končanica
2014.	Kaptol
2015.	Daruvar
2016.	Međurić i Kutina
2018.	Končanica
2021.	Daruvar
2023.	Kaptol

Izvor: autor

U tablici je vidljivo da se Dožinke najčešće odvijaju u Daruvaru. Možemo zaključiti da je to zato što su tamo nastale i zato što se tamo organiziraju sve obljetnice. Druga po broju organiziranja je Končanica, općina pokraj Daruvara gdje živi više Čeha nego Hrvata.

Žetvene svečanosti 2023. godine održane su 15. srpnja u Kaptolu. Svoje nošnje i plesove pokazalo je ukupno 30 Čeških beseda koje djeluju u Hrvatskoj. Kulturno umjetničko društvo Čakalić i plesna skupina iz Češke, točnije iz Jihlave, sudjelovali su kao gosti. Na čelu povorke bili su konjanici, nakon kojih je slijedio znak »Dožinky« koji je vidljiv na slici 3 ispod odlomka. Na slici se vide i Hrvatska i Češka zastava koje su sljedeće u povorci (Općina Kaptol. <https://www.opcina-kaptol.com/opcina/kultura/2030-zetvene-svecanosti-dožinky-kaptol-srpanj-2023.html>).

Slika 3. Znak »Dožinky« na početku povorke

Izvor: Foto by Goldy. <https://www.fotobygoldy.com/dožinky-kaptol-2023-druha-cast/> (pristup: 13.9.2024)

Sljedeći u povorci išli su članovi Čeških beseda koji su pokazali svoje nošnje te se predstavili jednim plesom. Zanimljiva su bila i alegorijska kola. Kola Češke besede Veliki i Mali Zdenci prikazivala su proces miješenja i pečenja kruha. Ta pekarnica prikazana je na slici 4 ispod odlomka (Općina Kaptol. <https://www.opcina-kaptol.com/opcina/kultura/2030-zetvene-svecanosti-dožinky-kaptol-srpanj-2023.html>).

Slika 4. Alegorijska kola - pekarnica

Izvor: Foto by Goldy. <https://www.fotobygoldy.com/dozinky-kaptol-2023-druha-cast/> (pristup: 13.9.2024)

Nakon povorke, program se preselio u sportski park gdje se održao kulturni program pun plesa, pjesme i pjevanja. Program je zaključen zajedničkim plesom svih beseda pod nazivom »Predtančeni«. Koliko je osoba bilo bilo na pozornici za vrijeme zadnje točka, vidljivo je na slici 5 ispod odlomka. Program je završio oko 23:00, nakon čega je uslijedila zabava (Općina Kaptol. <https://www.opcina-kaptol.com/opcina/kultura/2030-zetvene-svecanosti-dozinky-kaptol-srpanj-2023.html>).

Slika 5. Završna točka *Predtančeni* na Dožinkama u Kaptolu

Izvor: NIU Jednota. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=673065228196248&set=a.673065371529567>

(pristup: 13.9.2024.)

6.2. Tradicije i običaji po mjesecima

O tradicijama i običajima Čeha pisali su Jarmila Kozak Marinković i Vlasta Šabićová. Kozak Marinković (2013) naglašava važnost poštivanja različite kulturne baštine kod čuvanja tradicijskih i narodnih običaja. To mogu biti blagdanske svetkovine ili ostali tradicijski običaji u kojima neizostavnu ulogu ima kulinarstvo. Običaji se najčešće njeguju u krugu obitelji, zatim u selu ili gradu. Neke običaje moguće je održavati i na regionalnoj ili državnoj osnovi. Običaji i tradicije koje njeguju Česi poganskog su podrijetla i najčešće su vezani uz poljoprivredu jer je to bio glavni izvor života i prehrane većine naroda. Utjecajem crkve, ukorijenjenim običajima utisnuta su svojstva kršćanskih običaja i blagdana (Kozak Marinković 2013; Šabićová 2002).

Kozak Marinković (2013) ističe da važnu ulogu u očuvanju i razvoju tradicijskih narodnih običaja imaju Češke besede u Hrvatskoj. Njihova uloga je i razvijati češki identitet i kulturu te pokazivati je mladim naraštajima. Na raznim svečanostima i druženjima njeguju se stari običaji tradicijske kulture i priprema se tradicionalni češki stol bogat češkim specijalitetima. U nastavku bit će navedeni neki običaji i tradicije koje Česi slave i obilježavaju po godišnjim dobima.

6.2.1. Tradicije i običaji u proljeće

Šabićová (2002) i Kozak Marinković (2013) ističu kako Česi većinom njeguju iste običaje kao i Hrvati, ali ipak ima običaja koji su specifični i od velikog značenja za češku manjinu. Dolaskom proljeća dolazi i Uskrs, najveći kršćanski blagdan. Česi, kao i Hrvati, pripremaju se za taj dan. Važno je napomenuti, da se običaji razlikuju od Češke besede do besede, jer su i naši preci došli iz različitih krajeva Češke. Pripreme počinju na Cvijetnicu ili Květnou neděli kada se u crkvu nose rascvjetali vrbovi prutići – *kočičky*, zvane *cicamace* koje će tamo biti blagoslovljene. Nakon toga se ti prutići zataknu za obiteljski križ na zidu. Česi koriste vrbove prutiće u zamjenu za maslinove grančice jer u Češkoj ne rasu masline. Početkom Velikog tjedna počinju i proljetni praznici za učenike. U tom tjednu Česi imaju različite specifične običaje. Na Veliki četvrtak, u znak da je taj dan Krist pribijen na križ, “vežu se zvona” u crkvama i ne zvone sve do Bijele subote. U ranu zoru, na Veliki petak, odlazilo se pomoliti na bašču i umiti lice rosom ili vodom iz potoka. Također, neki su i odlazili po vodu u potok, u koju su dali rascvjetalo cvijeće, i tome umivali lice vjerujući da će osoba koja se umije tom vodom “cvjetati” cijele godine poput tog cvijeća. Prije Uskrsa se i ukrašavaju pisanice što Česi čine koristeći se različitim umjetničkim tehnikama. Česi obilježavaju Uskrs na isti način kao i Hrvati. Za

doručak se jedu jaja i kuhana šunka. Na uskršnji ponedjeljak hodaju djeca i dečki sa svojom *pomlaskou* iliti “korbačem” – pletenicom od vrbinog pruća, ukrašenom raznobojnim mašnama kojim “pomaze” djevojke da budu cijele godine zdrave, jedre i mlade. Češki naziv za to je *vyšlohávání* a taj čin vidljiv je na slici 6 ispod odlomka.. Za uzvrat dobivaju pisanice. Zadnji dan travnja Česi nazivaju *Filipojakubovská noc* i vjeruje se da tada nebom lete vještice na metlama i prave štetu domaćim životinjama i na polju. Iz toga je nastala tradicija da se tu noć “pali vatra” ili kako to Česi nazivaju “*pálení čarodejnic*”. Vatrom se spaljuje stara kukuruzna slama, svakakvo granje, gume i ostale stare stvari. Sljedeći običaj obilježava se već sljedećeg dana, 1. svibnja. Zove se “*stavění májky*” a radi se o postavljanju visokog graba ili bukve u zemlju, okićenog šarenim vrpcama i obješenom bocom nekog alkoholnog pića. Naselja se međusobno natječu tko će imati veću “*májku*”. Oko nje se okupljala mladež, plesala i družila se cijeli mjesec. Na zadnji dan mjeseca svibnja, “*májka*” se ruši uz glazbu, a nakon toga slijedi zabava do jutarnjih sati.

Slika 6. *Vyšlohávání*

Izvor: Život v Česku. <https://zivotvcesku.cz/prodej-pomlazez-zakazan-zduraznil-karel-havlicek-cimrman-v-praxi-lidi-reknou-dost-varuje-expert/> (pristup: 09.08.2024.)

6.2.2. Tradicije i običaji ljeti

Kako spominju Šabićová (2002) i Kozak Marinković(2013), početkom ljeta završava škola te Česi imaju tradiciju da se za završetak škole održavaju *Školní besidky*. Radi se o programu koji se priprema za prijatelje, rodbinu i učenike kako bi se pokazalo što su naučili u protekloj školskoj godini. Djeca recitiraju, glume, pjevaju i plešu češke narodne plesove sa kojima se kasnije odlazi i na manjinsku smotru češkog folklora *Naše jaro* koje se održava u Kaptolu.

Može se reći da se tada može vidjeti veselje i glasovi češke mladeži koji vole i uživaju u njegovanju češkog jezika i kulture. Ostatak ljeta bio je ispunjen radovima na polju jer, kako je prije navedeno u radu, to im je bilo od velike važnosti za život. 1925. godine održane su prve žetvene svečanosti – Dožínky u Daruvaru. Taj dan slavi se kraj žetve. Manifestacija se gotovo dvadeset godina održavala svake godine, a nakon toga svake druge. U organizaciji se izmjenjuju naselja sa većim postotkom češkog stanovništva i ona koja su u mogućnosti sufinancirati taj događaj. Na slici 7 se može vidjeti povorka na *Dožinkama* u Končanici 2018. godine. Na dan manifestacije održava se i *Staročeský jarmark*. Radi se o štandovima koji su ukrašeni vijencima od zobi i pšenice, ukrasima od kukuruza, jabuka i maka pokazujući bogate plodove, na temelju kojih se i organizira ova svečanost. Na štandovima se nude i svježe pečeni kolači, slani i slatki. Specijalitet je popečak od krumpira – *bramborák*. Navečer se održava povorka koja prolazi centrom naselja predstavljajući sve Češke besede. Nakon toga slijedi kulturno-umjetnički program na kojem nastupaju Češke besede i njihovi gosti. Na kraju programa, svi plesači zajedno izvode ples *Horácká kola* koji su naučili uz pomoć koreografa koji dolaze iz Češke Republike. Sljedeće godine će se *Dožínky* održati u Daruvaru.

Slika 7. Žetvene svečanosti u Končanici 2018. godine

Izvor: Foto by Goldy. <https://www.fotobygoldy.com/dozinky-2018-koncenice/> (pristup: 29.4.2024.)

6.2.3. Tradicije i običaji na jesen

Šabićová (2002) i Kozak Marinković (2013) navode da nakon početka jesenske ravnodnevnice 23. rujna, Česi slave prvog češkog sveca, svetog Vjenceslava – *Den svatého Václava*, zaštitnika Čeha i češke državnosti. Iz toga nastao je blagdan pod nazivom *Svatováclavké posvícení* koji isto označava završetak rada na polju. Slavi se u krugu obitelji uz specijalitete češke kuhinje, kao što su janjac na ražnju, patka, krpice sa zeljem i slično. Cijelog tog dana se na centru održava “*velkej krám*” koji se sastoji od štandova sa igračkama, nakitom i slatkišima, te velikog vrtuljka, vlakica i drugih zabavnih aktivnosti. Savez Čeha u Republici Hrvatskoj organizira i smotru manjinskih pjevačkih zborova pod nazivom *Zpěvanky* gdje se okupljaju pjevački zborovi i puhački orkestri. Takva večer ispunjena je češkim pjesmama, a nakon programa nude se i poslastice. Jedan od običaja na Svetu Katarinu, koja se obilježava 25. studenog, jest *Kateřinská zábava*. Djevojke su dan prije zabave ukrasile Češki dom u Končanici i pripremile večeru za sutrašnju zabavu. Za vrijeme zabave održan je tzv. *Čokoladni ples*. Dva su dečka, sa kutijama čokolada, hodala po prostoru doma i prodavala čokolade koje su kupovali dečki curama koje su im se sviđele. Za uzvrat su cure plesale s dečkom koji im je dao čokoladu. Prije ponoći, jedna djevojka je nosila čokoladnu tortu – *káču*, dok su ostale djevojke oko nje napravile krug i probale doći do svirača bez da dečki ukradu *káču*. Nakon toga nastavilo se plesati do jutra.

6.2.4. Tradicije i običaji zimi

Šabićová (2002) i Kozak Marinković (2013) podsjećaju nas da je u zimskom razdoblju advent ili došašće te da su u tijeku pripreme za Božić. Na dan Sv. Barbare u Končanici i okolnim naseljima hodale su, i još uvijek hodaju *Barborky*. To je ustvari netko iz obitelji tko se obuče u bijelo i odlazi prestrašiti djecu. U ruci nosi šibu i tjera djecu da se pomole govoreći: „*Můli se, můli se!*“, a nakon molitve su dobili darove koje su pripremili roditelji. Važno je napomenuti da *Barborka* ide samo u susjedstvu, po dogovoru sa roditeljima. Nakon toga, 6. prosinca obilježava se dan Svetog Nikole – *Svatý Mikuláš*. Osim darivanja djece u školi, noć prije odvijala se i *mikulášský průvod*, odnosno povorka koja se sastojala od maske vraga, Svetog Nikole, anđela, smrti i *Barborky* (slika 7). Maske su najčešće nosili članovi besede, *besedáci*, a znalo se desiti da je tih povorki hodalo više istovremeno. Nekada je u povorci bilo i više vragova. Ta povorka je išla kroz naselje i zaustavljala se kod kuća „*gdje su djeca i mlade djevojke*“. Znalo se kada dolaze jer su cijelim putem zvonili malim zvonima i odzvanjanjem lanca. Kada su došli u kuću, molilo se i dobivali su se mali darovi, kao što su bomboni, jabuke,

kruške ili sušene šljive. Smrt je u ruci nosila ručnu kosu i oštrila ju. Najveći posao su obavljali vragovi koji su bili nemirni, razbacivali i mazali ukućane crnim rukama. Znalo se desiti da ih neke obitelji, baš zbog takvog ponašanja, nisu htjeli pustiti u kuću. Nažalost, zadnjih deset godina se taj običaj ne održava.

Slika 8. Sudionici mikulášskýho průvodu, Končanica 1999.

Izvor: Šabićová, V. (2002.). Kalendární običaje Čehů v Končanicích na Daruvarsku. Daruvar: Jednota.
str. 43.

Uz Svetog Nikolu veže se i običaj davanja čizme na prozor u koju će, ako je čizma čista, dobiti mali poklon, čokoladu, jabuku i bombone, i šibu. Naravno, poklon u čizmu daju roditelji preko noći. Zadnji blagdan prije Nove godine je Božić - *Vánoce*. Česi ukrašavaju jelku na Badnjak, najčešće poslije večere. Pod bor se daje izrasla pšenica, posijana na Sv. Luciju i male jaslice - *betlem*. Za večeru Česi, pošto se na taj dan posti, pripremaju tradicionalnu riblju juhu i pečenog ili prženog šarana, te krumpir ili grah salatu. Uz večeru se na stol daje novčanik – kako bi u kući bilo novaca i plodovi koji su te godine uzgojeni – kukuruz, pšenica, ječam i jabuke kako bi sljedeće godine bio veći uzgoj. Večera počinje molitvom te se nitko ne smije ustati od stola dok se svi ne najedu, kako bi dogodne bili opet zajedno. Nakon večere ide se na polnočku. Na nju idu i oni koji inače ne idu u crkvu. Nakon crkve se opet večera, ali ovaj put se jedu kobasice i pečeno meso. Ne smijemo zaboraviti da se za Božić peku različite vrste kolača. Božić se provodi u krugu obitelji prisjećajući se lijepih trenutaka koje su doživjeli te godine. Početkom godine, u mjesecu siječnju, obilježava se Nova Godina i Sveta tri kralja. Od

Božića svećenik posvećuje kuće sve do Sveta tri kralja. Tko je htio da mu kuća bude posvećena, dočeka bi ga pred kućom. Tada je svećenik kredom nad vrata napisao G+M+B (nazivi mudraca; Gašpar, Melkior i Baltazar), ali od početka sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća daju se naljepnice, zato što su domaćice brisale kredu nakon njegovog odlaska vjerujući da u suprotnom kokoši neće nesti jaja. U veljači se prvo obilježava blagdan Svijećnice, češki *Hromnice*. Na taj dan odlazi se u crkvu gdje se posvećuju svijeće koje se kasnije čuvaju. Česi takve svijeće nazivaju *hromnice* jer vjeruju da ih one čuvaju od gromova i oluja kada se zapaljene stave na prozor. Jedan zanimljiv običaj koji je ispunjen pjesmom i plesom zove se *Valentinska zabava*. Organizirala se je na Valentinovo 14.2. uz živu muziku. Danas se taj običaj zadržao samo u Daruvarskom Brestovcu. Nakon tog blagdana, nekada i odmah nakon Sveta tri kralja, dolazi najzanimljivije razdoblje. Naime, počinju češke mesopustne svečanosti ili *Masopust* koje traju sve do Pepelnice. U tom razdoblju odvijaju su se maškarnе povorke i zabave. Tu je potrebno istaknuti Končaničke maškare, češki „*Končeničké maškary*“ koje su prikazane na slici 9. Prije su se održavale na mesopusni utorak, a u današnje doba održavaju se zadnju nedjelju prije Pepelnice. Naime, radi se o povorci od 13 stalnih maski i limene glazbe. Povorka počinje traženjem medvjeda kod jedne obitelji nakon čega kreće povorka koja prolazi cijelim selom. Na začelju se nalaze laufer, turčin i 3 plesača. Za njih se još kaže da su oni ljepši dio povorke. Laufer udara bičem i skače u ritmu muzike dok turčin i plesači ulaze u dvorišta i plešu sa domaćinima. Turčin i plesači za vrijeme trajanja povorke plešu specifičan ples koji se sastoji od skočnog koraka popraćenog pljeskovima iznad glave. Nakon njih idu svirači koji se najčešće sastoje od članova limene glazbe koji sviraju u Češkoj besedi, a sviraju kako bi prednji dio mogao plesati i skakati uz ritam muzike. Nadalje dolazi drugi dio povorke. Prvo su dva “židova” ili češki *židi* koji ulijeću u dvorište te ganjaju djecu i žele ih izbosti svojim bodljikavim nosom. Sljedeći su *korytár* a *korytárka*, koji su nastali oponašajući “cigane” koji su živjeli od izrade i prodaje drvenih posuda i sličnog. Oni u povorci nude na prodaju drvena korita i kuhače koje imaju svezana na sjekiri i štapu. Nakon njih idu dimnjačar, koji rasipava čađu pred vrata za sreću, i njegova baba koje nosi bebu i skuplja jaja u košaru. Kao “šećer na kraju” dolaze ličan i lički medvjed. Naime, ličan vodi medvjeda na lancu koji je neposlušan te se povremeno istragne i valja cure. Sve završava zajedničkom pjesmom na kraju Otkopa (Šabićová, 2002; Kozak Marinković, 2013).

Slika 9. *Končeničke maškary*

Izvor: Foto by Goldy. <https://www.fotobygoldy.com/tradicni-koncenicke-maskary-2020/> (pristup: 29.4.2024.)

6.3. Specijaliteti tradicijske češke kuhinje

„Česi kao i svi drugi europski narodi imaju svoje izvrsne i vrlo cijenjene tradicionalne kulinarske specijalitete, koji su vezani uz pojedine kršćanske blagdane, državne praznike, ali i narodne običaje i svečanosti.“ (Kozak Marinković, 2013). Nadalje, Kozak Marinković (2013) navodi da je češki jelovnik raznolik i bogat zbog zemljinog položaja u sredini Europe. U svojim jelima koriste se različitim voćem i povrćem, riba i domaćih životinja te divljači. U Češkoj je razvijeno skupljanje raznih vrsta gljiva koje se često također koriste kao sastojak ili dodatak jelima. Česi kao začine, osim uobičajenih začina, koriste kim, đumbir i korijandar. Ručak kod Čeha uvijek započinje juhom, pa zbog toga kuhaju različite vrste a neke od njih su česnečka, zelnačka i bramboračka. Glavno jelo uvijek sadržava meso uz koje se priprema korjenasto povrće, krumpir, riža i razna tjestenina, od koje je potrebno istaknuti razne vrste knedla. Uz glavno jelo pripremaju se i različiti ukusni umaci na bazi povrća, začina ili mesa s dodatkom vrhnja. Ne smiju se izostaviti ni češki kolači sa nadjevima od maka, oraha, pekmeza od šljiva ili mladog sira i vrhnja. Naravno, uz sva ova jela Česi najradije piju autohtona pića, najviše češka piva Pilsner Urquell iz Plzňa i Budweiser Budvar iz Čeških Budějovica. U nastavku navest će se neki češki recepti po kojima kuhaju i peku današnji Česi u Hrvatskoj.

6.3.1. Novogodišnji specijaliteti

Kozak Marinković (2013) ističe da je *svíčková na smetaně* (slika 10) ili goveđi biftek s češkim umakom jedno od najpoznatijih jela koje pripremaju Česi. Radi se o bifteku pečenom u pećnici s pirjanim povrćem, nakon čega se meso vadi da se ohladi a povrće se stavlja na štednjak i od njega se radi umak. Jelo se servira zajedno sa dizanim knedlama, tučenim vrhnjem, kriškom limuna i kompotom od brusnice. Ovo jelo se smatra izuzetno ukusnim zbog različitosti namirnica i okusa koje se serviraju zajedno.

Slika 10. Goveđi biftek s češkim umakom

Izvor: Top Recepty. <https://www.toprecepty.cz/recept/2856-svickova-na-smetane/> (pristup: 29.4.2024.)

Kako je Kozak Marinković (2013) istaknula važnost juhe u češkoj kuhinji, jedna od njih je *ovarová polévka prdeláčka* ili juha od kolinja. Prvo se u vodi zajedno s povrćem (mrkvom, celerom, peršinom, češnjakom i lukom) skuha svinjsko meso (glava, jezik, jetra). Dok se to skuha, juha se procijedi i u nju se dodaju skuhan ječam, narezano prije skuhanog mesa na kockice i začini. Juha je dobila naziv po kolinju jer meso koje se koristi za kuhanje juhe, dobiva se tijekom kolinja.

Tijekom kolinja, kako naglašava Kozak Marinković (2013), u kući se rade *domáci koblíhy* ili domaće krafne. Rade se od dizanog tijesta u koji se dodaje rum i naribana limunova korica. Na razvaljenom tijestu naprave se oblici kruga, u koje se daje žličica pekmeza. Na to se doda izrezan krug te se nakon toga čašom izrezuje uzdignuta hrpica. Potrebno je ostaviti krafne da se dižu nakon čega se prže u dubokom ulju s jedne i druge strane. Vade se kada dobiju zlatnu

boju i posipaju se šećerom u prahu. Posebnost domaćih krafni je prženje u dubokom ulju ili domaćoj masti, koji im daju poseban okus.

6.3.2. Češki knedli

Česi u Hrvatskoj najčešće pripremaju *kynuté knedličky* ili dizane knedle. Nakon što se umijesi dizano tijesto, podijeli se na 3 do 4 dijela i oblikuju kuglice. Tijesto se onda daje na posebnu rešetku s rupicama ispod koje ključa voda, te se na taj način kuhaju na pari bez okretanja (Kozak Marinković, 2013).

Također, Kozak Marinković (2013) navodi da su slatke voćne knedle specijalitet češke kuhinje, a kako izgledaju vidljivo je na slici 11. Umijesi se tijesto od mekog sira, jednog jaja, tijesta od kojeg se napravi valjak koji se izreže na 12 jednakih dijelova. Svaki dio je potrebno razvaljati, staviti u sredinu jagodu, šljivu, pekmez od šljiva ili breskvu, i u dlanovima oblikovati kuglicu. Kuglice se kuhaju u ključaloj vodi na laganoj vatri. Knedle se serviraju uz kiselo vrhnje i šećer, a mogu predstavljati glavno jelo ili desert.

Slika 11. Voćne knedle

Izvor: Svět receptu. <https://www.svetreceptu.cz/hlavni-jidla-ostatni-recepty/tvarohove-testo-na-ovocne-knedliky/17g3lxvq-6a26c-372064-cfcd2-wdz1v85e> (pristup: 29.4.2024.)

6.3.3. Uskršnji specijaliteti

Osim slanih kiflica, Kozak Marinković (2013) napominje da se peku i češke buhtle – *české buhtly*. Važno je napomenuti da postoji mnogo recepata i izgleda buhtli, a ovo je jedan od načina njihove pripreme. Prvo se zamijesi dizano tijesto koje se razvalja i nareže na četverokute. U svaki četverokut se stavlja nešto od nadjeva (pekmez od šljiva, višnje, šljiva) i onda se spajaju vrhovi prema gore kako nadjev ne bi iscurio ili ispao. U nauljeni pleh stavljaju se nauljene buhtle blizu jedna do druge, ali da se ne dodiruju. Tako naslagane buhtle ostavimo da se dižu još petnaestak minuta i onda idu u pećnicu. I za kraj, pečene i ohlađene buhtle posipaju se šećerom u prahu.

6.3.4. Jela povodom proštenja

Kao što je navedeno ranije u radu, a kako navodi Kozak Marinković (2013), tipično jelo za vrijeme *Svatováclavského posvícení* je pečene patka ili guska. Uz to meso mogu se priložiti dizane knedle ili pečeni krumpir. Knedle se mogu polita sa guščjom masti kako ne bi bile suhe. Još jedno jelo koje se priprema u posebnim prilikama je goveđi gulaš. Za gulaš se najčešće koristi goveđe ili juneće meso. Uz gulaš mogu se servirati knedle, kruh ili riža.

6.3.5. Božićni specijaliteti

Božićno vrijeme je pravo vrijeme za pečenje kolača, što je ujedno i hobi većini čeških domaćica. Za tu prigodu peku se *linecké koláčky* ili lineri. Umiješano tijesto od razmekšanog maslaca se stavlja u hladnjak na sat vremena. Nakon sat vremena tijesto se razvalja i formama se iz njega vade kolačići koji se daju peći u pećnicu. Kada se ohlade, sljepljuju se crvenom marmeladom ili pekmezom od višnja. Za kraj se mogu i posipati šećerom u prahu (Kozak Marinković, 2013).

Neke obitelji pripremaju i *Vánočku* ili Božićni kruh (slika 12), ujedno i jedno od najstarijih božićnih jela. U dizano tijesto umijese se groždice i narezani oguljeni bademi. Tijesto se podijeli na 9 dijelova od kojih se rade dugački valjci. Prvo se radi pletenica od 4 valjka koja se daje na pleh. Na nju se onda dodaje pletenica od 3 valjka i na kraju od dva valjka. Potrebno je kruh pričvrstiti drvenim štapićima kako se pletenice ne bi raspale tijekom pečenja. Gotovi proizvod na kraju je mekani kruh posebnog okusa.

Slika 12. Božićni kruh

Izvor: Cookido. <https://cookidoo.cz/recipes/recipe/cs/r82205> (pristup: 29.4.2024.)

Kozanić Marinković (2013) daje posebnu važnost specifičnom načinu kojim Česi uređuju medenjake – *perníky*. Naime, ukrašavaju se bijelom glazurom. Ona se dobiva razmućivanjem bjelanjka i šećera. Glazura se stavlja u plastičnu vrećicu i, kada se napravi rupica u kutu vrećice, oslikavaju se medenjaci.

7. ISTRAŽIVAČKI DIO

7.1. Metodologija istraživanja

Problem istraživanja usmjeren je na pripadnike češke nacionalnosti koji su se doselili na prostore današnje Hrvatske te očuvali svoj identitet pridržavajući se svoje kulture, tradicije i običaja. U radu se htjelo istražiti kako oni održavaju svoj identitet u današnjem globaliziranom svijetu. Poznavanje kulture Čeha dovodi i do jačanja međunarodne suradnje između dva naroda koja žive zajedno na jednom području. Istraživanje povijesti i kulture Čeha otvara nove prilike upoznavanju njihovog identiteta i novih saznanja.

Osobnost Čeha koja je danas poznata, mijenjala se kroz povijest. Istražilo se koji su sve čimbenici imali značajan utjecaj na njihovu sposobnost te koji su pomogli u oblikovanju njihovog kulturnog identiteta. Istraživanjem se utvrdila dragocjena tradicija i brojni običaji Čeha koje njeguju dan danas u svojoj novoj zemlji. Analiziran je utjecaj globalizacije te drugih suvremenih utjecaja koji imaju značajne uloge u očuvanju tradicionalnih vrijednosti.

Ciljevi istraživanja temeljeni su na doseljenju Čeha u Republiku Hrvatsku te na način njihove organizacije u novoj zemlji. Opisano je osnivanje i razvoj čeških škola kroz godine. Navedene su tradicije i običaji kojih se pridržavaju osobe češke nacionalne manjine u Hrvatskoj i kulinarski specijaliteti češke kuhinje.

U ovom istraživanju koristila se izviđajna vrsta istraživanja metodom dubinskog intervjua. Metoda dubinskog intervjua korištena je radi dobivanja opširnijih odgovora od ispitanika te dubljeg ulaska u temelj istraživanja. Za potrebe istraživanja, kao instrument istraživanja, korišten je vodič za intervju. Na temelju sastavljenog vodiča za intervju postavljena su pitanja osobama češke manjine te su se njihovi odgovori bilježili.

Istraživanje je provedeno tijekom vikenda od 10. do 12. svibnja 2024. godine na slučajnom prigodnom uzorku. Namjerni uzorak se sastojao od pripadnika češke manjine na području Daruvara i Končanice. U istraživanju je ukupno sudjelovalo 12 osoba od kojih je 8 osoba iz Končanice a 4 iz Daruvara. Dobna struktura ispitanika je između 17 i 50 godina. Podaci su obrađeni sumiranjem dobivenih odgovora u Microsoftovom programu Excel radi boljeg pregleda i analize.

7.2. Rezultati istraživanja

U ovom djelu istraživanja bit će predstavljeni rezultati provedenih intervjua te analiza istih. Svi ispitanici su odgovorili da su pohađali osnovnoškolsko obrazovanje po češkom programu

u češkim školama. Više od polovice njih pohađalo je Češku osnovnu školu Josipa Ružičke u Končanici, dok su ostali pohađali Češku osnovnu školu Jana Amosa Komenskog u Daruvaru. Polovica ispitanika se u intervjuu izjasnila da znaju ime svojih predaka koji su se doselili u Hrvatsku, ali ne znaju koje godine, dok ostala polovice ne zna ni tko ni kada se doselio na ovo područje. Na pitanje „Jeste li sudjelovali ili sudjelujete li u aktivnostima koje promiču češku kulturu u Hrvatskoj?“, svi su odgovorili pozitivnim odgovorom. Mladi su članovi čeških beseda i plešu u folkloru, dok stariji sudjeluju u pripremanju češke gastronomije u sklopu čeških beseda. Ispitanici su odgovorili da posjećuju češke kulturne događaje i manifestacije koje se nalaze u neposrednoj udaljenosti od njihovog mjesta prebivališta. Običaj odlaska na molitvu na polje i pranja lica vodom sa rose ili iz potoka njeguju samo dvije ispitanice osobe. Važno je napomenuti, da su to osobe od 50 i 69 godina. Ispitanici koji su sudjelovali u intervjuu znaju za češku manifestaciju *Dožinky* i znaju što je događaj *pálení čarodějnic* te kada se održava. Neki od običaja koje ispitanici još njeguju su: pečenje *bramboraka*, sudjelovanje u Končaničkim maškarama, slušanje i pjevanje čeških pjesama, češka kazališna drama i *vyšloháváni*. Svih 12 ispitanika je potvrdno odgovorilo da pripremaju doma jela tradicionalne češke kuhinje. Također, svi oni pripremaju doma slatke voćne knedle, a najčešće ih pune sa šljivama i pekmezom od šljiva. Nažalost, običaj pečenja *Vánočky* za Božić više ne njeguje niti jedan ispitanik. Ispitanici, koji su roditelji, prenijeli su na svoju djecu tradiciju češke glazbe i folkloru, pečenje *bramboráka* i pripremanje tradicionalnih jela. Mladi ispitanici su naveli *vyšloháváni*, sudjelovanje u Končaničkim maškarama i folkloru kao tradicije koje bi prenijeli na sljedeće generacije. Skoro polovica ispitanika, njih 5 od 12, izjasnilo se da su se susreli sa predrasudama i stereotipa po pitanju njihove češke nacionalnosti. Susreli su se sa tim u školama, na poslu te u studiranju. Naime, većinom se radi o prigovaranju na to što se priča češkim jezikom i da to ne bi trebali raditi jer je njihov materinji jezik hrvatski i jer žive u Hrvatskoj. Isto tako, kada su se javno obratili da su Česi, ljudi bi na to rekli da su „*pemci*“ i da su škrti. Naziv *pemci* nastao je od prvog češkog sela u Hrvatskoj: Ivanovom Selu, odnosno *Pemiji*.

7.3. Ograničenja

Za uzorak su se koristile samo osobe iz Daruvara i Končanice te bi ispitivanje bilo učinkovitije kada bi bile uključene i osobe iz drugih gradova. Isto tako, odgovori dobiveni ispitivanjem odnose se samo sa osobe na kojima je provedeno istraživanje. Korištenjem metode ispitivanje nije bilo moguće uključiti u istraživanje veliki broj ispitanika. Kada bi se koristila metode anketnog upitnika, bio bi veći broj uzorka i više dobivenih različitih odgovora i mišljenja.

8. ZAKLJUČAK

Ovim završnim radom, te istraživanjem, prikazana je važnost njegovanja tradicija i običaja te zabavnog i kulturnog života zajednice. Za opstanak određenog naroda važan je razvoj školstva koji pruža učenje jezika i obrazovanja na materinjem jeziku. Uključenost u rad različitih udruga i Beseda pomaže kod očuvanja češkog identiteta i na taj se način prenosi zainteresiranost na buduće naraštaje.

Česi su se u Hrvatsku doseljavali u sedam etapa koje su trajale oko sto pedeset godina. Bavljenje poljoprivredom pomoglo im je da prežive u novoj zemlji. Važan čimbenik u opstanku bilo je osnivanje čeških škola. Usprkos svim preprekama, uspjeli su u njihovom osnutku. U tome su im najviše pomogla financijska sredstva iz Češke Republike i češki učitelji koji su svojevrijem dolazili obučavati djecu u novoosnovane škole. Oni su također puno pomogli u razvoju kazališta i kazališta lutaka. Najaktivnije u tim aktivnostima bile su Češke besede Daruvar i Zagreb. Osnivanjem HČD-a sklopljene su brojne suradnje s češkim gradovima što podrazumijeva organiziranje različitih izložbi, predavanja i manifestacija. Zbog velike zainteresiranosti za učlanjenjem u društvo, osnovane su dvije podružnice, jedna u Daruvaru a druga u Omišu. S ciljem okupljanja raštrkanih čeških doseljenika, Daruvarčani su osmislili i organizirali žetvene svečanosti – Dožinky. Kasnije je ta manifestacija postala najvećom akcijom Čeha u Hrvatskoj kojom se slavi završetak žetve. Zadnje Dožinke održale su se prošle 2023. godine u Kaptolu, a sljedeće će se održati nagodinu u Daruvaru. Česi njeguju brojne običaje i tradicije koje se većinom slave u krugu obitelji. Treba izdvojiti Končaničke maškare, koje se sastoje od 13 stalnih masaka i koje prolaze cijelom Končanicom. Neki od specijaliteta češke kuhinje su voćne knedle, češke buhtle i goveđi biftek s češkim umakom.

Česi i dan danas njeguju svoje običaje i sudjeluju u promicanju češke kulture kroz ples, glazbu i pripremanje čeških specijaliteta. Iako se suočavaju sa predrasudama u vezi njihove nacionalnosti, nastoje prenositi svoje tradicije i običaje na buduće generacije.

Izjava o autorstvu

MEDIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU

Bana Josipa Jelačića 22/a, Čakovec

IZJAVA O AUTORSTVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, internetskih i drugih izvora) bez pravilnog citiranja. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom i nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnog rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Veronika Kučera (ime i prezime studenta) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog rada pod naslovom Povijest i kultura Čeha u Republici Hrvatskoj

te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

Kučera Veronika

(vlastoručni potpis)

Literatura

1. Herout, V., Ambroš, A. (2021). České Dožínky v Chorvatsku. Darvar: NVI Jednota a Svaz Čechů.
2. Hrvatska enciklopedija. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/morganatski-brak> (Datum pristupa: 12.9.2024.)
3. Hrvatsko-češko društvo. <http://www.hcdzg.hr/default.asp?page=zan180.htm>. (Datum pristupa: 6.9.2024.)
4. Kozak Marinković, J. (2013). Tradicija i običaji zagrebačkih Čeha. Zagreb: Vijeće češke nacionalne manjine Grada Zagreba.
5. Lipovac, M., Banek, V. (2017). Hrvatsko-češko društvo. Prvih 25 godina. Zagreb: Hrvatsko-češko društvo.
6. Matušek, J. (1994). Češi v Chorvatsku. Daruvar: Jednota.
7. Općina Kaptol. Žetvene svečanosti (Dožinky) Kaptol. <https://www.opcina-kaptol.com/opcina/kultura/2030-zetvene-svecanosti-dozinky-kaptol-srpanj-2023.html>. (Datum pristupa: 12.9.2024.)
8. Šabićová, V. (2002). Kalendárni običaje Čehů v Končenicích na Daruvarsku. Daruvar: Jednota.

Popis ilustracija

Tablica 1. Godine i mjesta održavanja žetvenih svečanosti u Hrvatskoj od 1995. do danas ... 19

Popis slika

Slika 1. Plaketa dobivena od Češke i Slovačke Federativne Republike	11
Slika 2. Sofija Chotek i Franjo Ferdinand.....	13
Slika 3. Znak »Dožinky« na početku povorke	20
Slika 4. Alegorijska kola - pekarnica	21
Slika 5. Završna točka Předtančení na Dožinkama u Kaptolu	21
Slika 6. Vyšlohávání	23
Slika 7. Žetvene svečanosti u Končanici 2018. godine.....	24
Slika 8. Sudionici mikulášského průvodu, Končanica 1999.....	26
Slika 9. Končenické maškary	28
Slika 10. Goveři biftek s českim umakom.....	29
Slika 11. Vočne knedle	30
Slika 12. Božični kruh.....	32

Prilozi

Vodič za intervju

Dobar dan.

Nalazimo se tu kako bismo razgovarali o povijesti i kulturi Čeha u Republici Hrvatskoj. Cilj ovog istraživanja je istražiti u kojoj mjeri Česi njeguju svoju kulturu, običaje i tradiciju, u Hrvatskoj i saznati razlikuju li se tradicije kod mlađe i starije populacije.

1. Koliko imate godina?
2. Jeste li češke nacionalnosti?
3. Zna li tko se od vaših predaka doselio u Hrvatsku i koje godine?
4. Jeste li pohađali školu po češkom programu?
  - a. Ako jeste, gdje?
5. Jeste li sudjelovali ili sudjelujete li u aktivnostima koje promiču češku kulturu u Hrvatskoj?
  - a. Ako da, u kojim?
6. Posjećujete li češke kulturne događaje i manifestacije u Hrvatskoj?
  - a. Ako da, koje i u kojim gradovima ili naseljima?
7. Na Veliki petak, prije Uskrsa, odlazilo se pomoliti na polje i umiti lice rosom ili vodom iz potoka. Njegovate li ovaj običaj?
8. Zna li što je događaj “*pálení čarodějnic*”?
  - a. Ako znate, koji je to dan?
9. Zna li što su *Dožínky*?
10. Posjećuju li Vaš dom osobe obučene u kostim *Barborky*?
11. Zna li kako se na češki zove blagdan Svijećnice?
12. Jeste li ikada promatrali Končaničke maškare?
13. Njegovate li još neke češke običaje?
  - a. Ako da, koje?
14. Pripremate li jela tradicijske češke kuhinje?
15. Pripremate li slatke voćne knedle u svojoj kuhinji? (Knedle punjene nekim voćem koje se kuhaju u ključaloj vodi.)
  - a. Ako da, s čime najčešće punite knedle?

16. Navedite neke od čeških poslastica koje pripremate. (npr. *české buchty, linecké koláčky...*)
17. Pečete li u vrijeme božićnog vremena *Vánočku*?
18. Koje su vaše omiljene češke tradicije koje ste prenijeli ili planirate prenijeti na sljedeće generacije?
19. Jeste li se suočili s predrasudama ili stereotipima vezanim uz češku nacionalnost?
  - a. Ako da, koje su to predrasude/ stereotipi?

Hvala Vam što ste odvojili vrijeme i pristali sudjelovati u ovom istraživanju.